

Diagnoza poczucia bezpieczeństwa i zagrożeń ludzi starszych. Raport z badań.

Część III. Instytucjonalne i prawne gwarancje bezpieczeństwa w ocenie osób starszych

Summary

The paper presents the institutional and legal guarantees of citizens' security according to the point of view of elder people. There are three major questions which are being examined. Does the government combat selected threats against citizens' security in an efficient way from the point of view of elder people? What is the social evaluation of government agencies responsible for providing security? Finally, do elder people allow the infringement of their civil rights and freedoms by the government in order to provide them with security?

Jedną z podstawowych funkcji państwa, pojmowanych jako główne cele jego działalności, jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego jego obywatelom. (Jamróz 1994). Społeczna ocena, czy państwo rzeczywiście wypełnia to zadanie w satysfakcjonujący sposób, zależy od wielu czynników, między innymi od wieku osób dokonujących takiej ewaluacji. Innymi czynnikami są oczywiście: płeć, sytuacja materialna, miejsce zamieszkania, poziom wykształcenia czy status społeczny.

W badaniu przedstawiono respondentom listę zagrożeń oraz poproszono ich o wskazanie tych, którym państwo, ich zdaniem, nie przeciwdziała w wystarczającym stopniu. Dla usystematyzowania materiału badawczego zagrożenia skatalogowano w ośmiu najważniejszych kategoriach: przestępczość zorganizowana, przestępczość pospolita, terroryzm, cyberprzestępczość, cyberterroryzm, łapownictwo, patologie społeczne i inne. Poniższa tabela 1. zawiera dane statystyczne w tym zakresie, uzyskane od osób w wieku 60 lat i powyżej, określanych w niniejszym opracowaniu jako osoby starsze.

Tabela 1. Zagrożenia bezpieczeństwa, którym państwo nie przeciwdziała w wystarczającym stopniu

Rodzaj zagrożenia	Wskazano (%)	Nie wskazano (%)
PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA		
Porwania dla okupu	36	64
Wymuszenia haraczy	51	49
Handel narkotykami	70	30
Czerpanie korzyści z prostytucji	57	43
Przestępstwa gospodarcze, wyłudzenia	72	28
Handel bronią i materiałami wybuchowymi	36	64
Handel ludźmi	36	64
Nielegalny handel dziełami sztuki	40	60
Handel chronionymi gatunkami roślin i zwierząt	38	62
Handel organami ludzkimi	43	57
PRZESTĘPCZOŚĆ POSPOLITA		
Kradzieże kieszonkowe	58	42
Włamania	64	36
Gwałty	62	38
Pobicia	66	34
Kradzieże z użyciem przemocy	59	41
Kradzieże samochodów	65	35
Agresja ze strony nastolatków	71	29
Zabójstwa	52	48

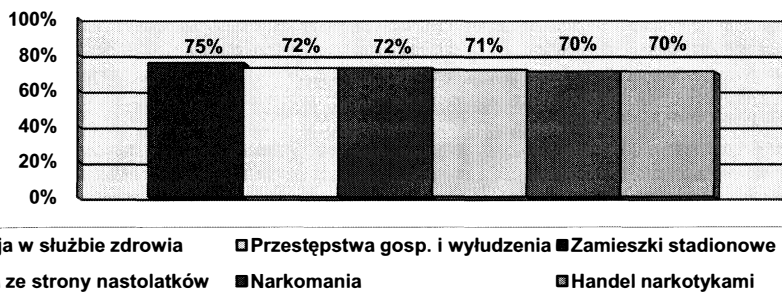
Rodzaj zagrożenia	Wskazano (%)	Nie wskazano (%)
TERRORYZM		
Branie zakładników	42	58
Zamachy terrorystyczne, wybuchy bomb	38	62
CYBERPRZESTĘPCZOŚĆ		
Pornografia dziecięca w Internecie	57	43
Zniesławienia przez Internet	54	46
Kradzież przez Internet danych osobowych, haseł, kodów dostępu, np. do kont bankowych	40	60
Oszustwa internetowe, np. na aukcjach internetowych	48	52
Handel danymi osobowymi	55	45
Nielegalne kopiowanie płyt z muzyką, filmami, programami komputerowymi itp.	59	41
Włamania do komputerów	56	44
Rosyłanie wirusów komputerowych w Internecie	48	52
CYBERTERRORYZM		
Wykorzystywanie Internetu przez terrorystów, np. do przeprowadzania ataków na infrastrukturę ważną dla państwa i gospodarki	41	59
ŁAPOWNICTWO		
Łapownictwo w służbie zdrowia	75	25
Łapownictwo w oświacie i szkolnictwie	54	46
Łapownictwo w wymiarze sprawiedliwości	66	34
Łapownictwo w administracji i polityce	64	36
Łapownictwo w biznesie	64	36

Rodzaj zagrożenia	Wskazano (%)	Nie wskazano (%)
PATOLOGIE SPOŁECZNE		
Alkoholizm	65	35
Narkomania	70	30
Prostytucja	68	32
Działalność sekt religijnych	35	65
Przemoc w rodzinie	69	31
Molestowanie seksualne dzieci	57	43
Przemoc fizyczna, psychiczna lub seksualna w miejscu pracy	63	37
INNE		
Zamieszki stadionowe	72	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Analiza danych pozwoliła na zbudowanie rankingu tych zagrożeń, którym państwo nie przeciwdziało w wystarczający sposób. I tak, zdaniem respondentów, w najmniejszym stopniu państwo przeciwdziało korupcji w służbie zdrowia, przestępstwom gospodarczym i wyłudzeniom, zamieszkom stadionowym, agresji ze strony nastolatków, narkomanii i handlowi narkotykami (rysunek 1.).

Rysunek 1. Lista najpoważniejszych zagrożeń, którym zdaniem respondentów, państwo nie przeciwdziało w wystarczającym stopniu (wyniki z przedziału 70 – 80%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Na pierwszym miejscu respondenci usytuowali łapownictwo w służbie zdrowia, a zważywszy na to, że osoby w wieku powyżej sześćdziesiątego roku życia stanowią większą część populacji pacjentów korzystających z usług służby zdrowia, z ich opinią należy się liczyć, albowiem z racji swoich osobistych doświadczeń posiadają większe rozeznanie w tej materii. Jak bardzo zjawisko korupcji w służbie zdrowia jest rozpowszechnione, świadczy między innymi sondaż CBOS przeprowadzony w 2001 roku. Aż 36% badanych podało, że sami wręczyli łapówkę bądź zrobił to członek ich rodziny. Wśród dziedzin, w których korupcja występuje najczęściej, służba zdrowia wymieniana jest na drugim miejscu (Kubiak, Pacjenci..., s. 6). W odczuciu ogółu Polaków, poczynając od 2001 roku, poprzez badania w latach 2005 i 2006, znaczenie przypisywane korupcji na tle innych problemów społecznych nie uległo większym zmianom (Kubiak, Codzienne..., s. 3).

Pozostałe wskazane przez respondentów zagrożenia to najbardziej medialnie nagłaśniane zjawiska, stąd być może właśnie na nie wskazywali poddani badaniu. Rozpoznanie wydaje się nie do końca trafne, gdyż według statystyk policyjnych nie wszystkie wskazywane obszary rzeczywiście należą do newralgicznych. Przestępczość narkotykowa od kilku już lat pozostaje na dość wysokim poziomie – w 2008 roku stwierdzono 57 382 przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii i zatrzymano 25 971 osób podejrzaných, w tym 2 923 nieletnich (Przestępczość narkotykowa...), ale już przestępczość gospodarza

stanowi niewielką część przestępczości ogółem – w roku 2008 na 1 082 057 stwierdzonych przestępstw, stwierdzono tylko 13 510 przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu, co stanowiło zaledwie 1,25% przestępczości ogółem (Statystyka przestępstw...). Należy jednak podkreślić, że przestępstwa gospodarcze to najczęściej mocno nagłaśniane sprawy z udziałem znanych postaci z życia publicznego, stąd być może przekonanie opinii publicznej o ogromnej skali tego zjawiska. Świadczy to o wręcz gigantycznej sile mediów w kształtowaniu opinii publicznej.

Jak wynika z Raportu Komendy Głównej Policji dotyczącego bezpieczeństwa imprez masowych w roku 2008 (Bezpieczeństwo... 2008), tak jak w latach poprzednich, zanotowano zdarzenia istotnie naruszające porządek i bezpieczeństwo publiczne w związku z masowymi imprezami sportowymi. Do najpoważniejszych zdarzeń dochodziło w związku z rozgrywkami piłki nożnej. Na tym tle doszło w 2008 roku do 228 ekscesów chuligańskich i jakkolwiek zmalała liczba zbiorowych naruszeń prawa (55), to jednak są to wydarzenia na tyle spektakularne, że nie uchodzą uwagi mediów oraz – w efekcie działania – masowych środków przekazu, opinii publicznej.

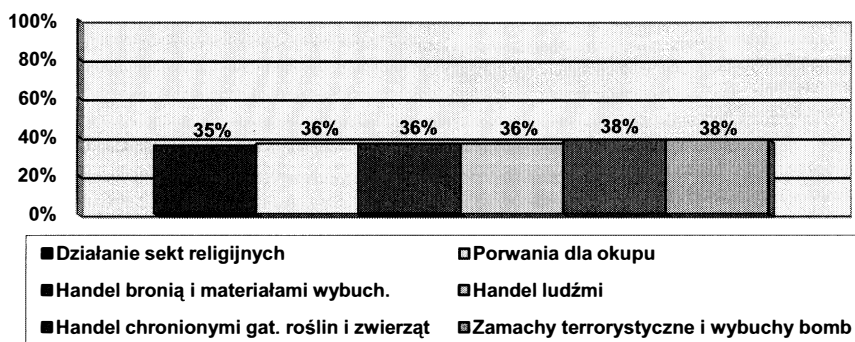
W odniesieniu do agresji ze strony nastolatków należy wspomnieć, że od 2003 do 2008 roku systematycznie wzrastał udział nieletnich w przestępczości ogółem z 4,3% w 2003 roku do 6,9% w 2008 roku (Nieletni – przestępczość...). Dodatkowo wypada zauważyć, że akty agresji nieletnich zawsze wzbudzają poruszenie i wiele emocji społecznych.

W 2008 roku mieliśmy do czynienia z największą wykrywalnością przestępstw w historii Policji. Współczynnik wykrywalności kształtował się na poziomie 65,9%. Dodatkowo zaobserwowano spadek przestępczości praktycznie we wszystkich kategoriach. Rok 2008 był już piątym z kolei rokiem, w którym stale zmniejszała się liczba przestępstw (Bezpieczniej... 2008). Należy jednak pamiętać, że duża część dokonywanych przestępstw nie dociera do organów ścigania, Policja nie wie o wielu z nich. Jak wynika z nowatorskich badań, przeprowadzonych w formie *survey'u* wiktymizacyjnego przez Zespół pod kierownictwem Prof. A. Siemaszki, przykładowo w 2006 roku zgłaszalność przestępstw ogółem w całym kraju wyniosła 46%, co oznacza, że Policja nie wie o ponad połowie z nich (Siemaszko 2008).

Po analizie danych zawartych w tabeli 1. można wyłonić także te zagrożenia, którym wprawdzie państwo nie przeciwdziała w wystarczającym stopniu, ale – zdaniem starszych respondentów – czyni to jednak najskuteczniej. Rysunek 2. zawiera właśnie listę takich zagrożeń, wśród których poddani badaniu wymienili kolejno: działanie sekt religijnych, porwania dla okupu, handel bronią

i materiałami wybuchowymi, handel ludźmi, handel chronionymi gatunkami roślin i zwierząt oraz zamachy terrorystyczne i wybuchy bombowe.

Rysunek 2. Lista najpoważniejszych zagrożeń, którym zdaniem respondentów, państwo nie przeciwdziała w wystarczającym stopniu (wyniki z przedziału 30 – 40%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Podejmując się oceny opinii respondentów o profilaktyce działalności sekt religijnych, należy zauważyć, że dwadzieścia lat po rozpoczęciu przemian ustrojowych religijność Polaków w sensie deklaratywnym utrzymuje się na dość wysokim poziomie. Nadal prawie 95% Polaków uznaje się za katolików, tyle samo określa się jako wierzący, a ponad połowa (54%) uważa się za regularnie praktykujących. Deklaracjom silnej wiary i religijności oraz częstemu uczestnictwu w praktykach religijnych sprzyja starszy wiek (Boguszewski 2009). Być może także z tych przyczyn ludzie starsi wyrażają słuszne skądinąd przekonanie o skuteczności działań państwowych w zapobieganiu niepożądanym skutkom ekspansji sekt religijnych w Polsce. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest również zmiana ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Ustawa z dnia 17.05.1989 r.). Stosownie do postanowień znowelizowanej ustawy prawo wpisu do rejestru kościołów i innych związków wyznaniowych, prowadzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, jest realizowane przez złożenie temu ministrowi deklaracji o utworzeniu kościoła lub innego związku wyznaniowego i wniosku o wpis do rejestru przez co najmniej 100 obywateli polskich posiadających pełną zdolność do czynności prawnych. Dodatkowym

obwarowaniem jest obowiązek złożenia podpisów potwierdzonych notarialnie. W pierwotnej wersji ustawy (do nowelizacji z 1997 roku) wymagano do założenia kościoła lub innego związku wyznaniowego podpisów tylko 15 osób bez poświadczenia notarialnego. Taka regulacja sprzyjała tworzeniu fikcyjnych sekt religijnych, które poprzez wpis do rejestru uzyskiwały takie same przywileje jak Kościół katolicki i inne kościoły, i związki wyznaniowe o uregulowanej sytuacji prawnej, wykorzystując ten stan rzeczy do wyłudzenia od Skarbu Państwa znacznych kwot pieniędzy tytułem zwolnień podatkowych i celnych przy sprowadzaniu zza granicy przedmiotów przeznaczanych na cele kultu religijnego (Guzik-Makaruk 2004).

Poddani badaniu respondenci wyrazili także przekonanie, że państwo raczej przeciwdziała takim zjawiskom, jak: porwania dla okupu, handel bronią i materiałami wybuchowymi, handel ludźmi, handel chronionymi gatunkami roślin i zwierząt oraz zamachy terrorystyczne i wybuchy bombowe. Analiza statystyk policyjnych pokazuje, że istotnie skala tychże zjawisk nie jest wielka, a niektórych w ogóle nie odnotowuje się w naszym kraju (zamachy terrorystyczne).

W dalszej kolejności zapytano badanych o ocenę wybranych służb państwowych, odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa. Rozkład odpowiedzi na ten temat zawiera tabela 2.

Tabela 2. Ocena wybranych służb państwowych (%)

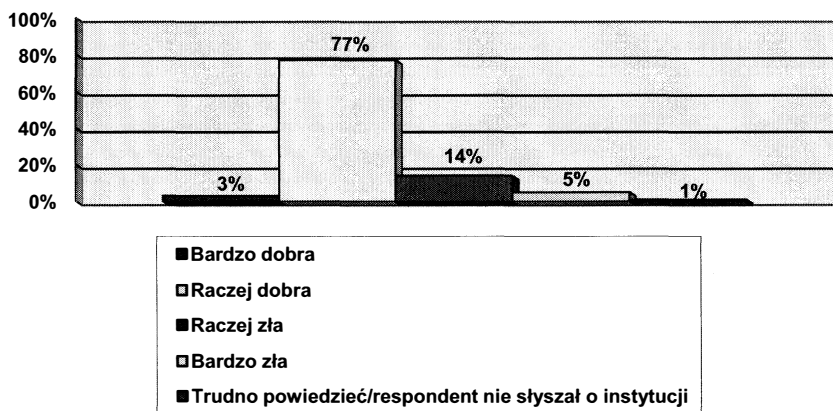
	Bardzo dobra	Raczej dobra	Raczej zła	Bardzo zła	Trudno powiedzieć/ respondent nie słyszał o instytucji
Policja	3	77	14	5	1
Straż Miejska	4	47	13	9	27
Straż Graniczna	4	37	5	4	50
Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW)	0	31	10	0	59
Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA)	1	26	17	2	54
Służba Celna	2	36	7	1	54

	Bardzo dobra	Raczej dobra	Raczej zła	Bardzo zła	Trudno powiedzieć/ respondent nie słyszał o instytucji
Żandarmeria Wojskowa	1	33	5	0	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Starsi ankietowani najlepiej oceniają Policję, dalej w ich ocenie plasują się kolejno: Straż Miejska, Straż Graniczna, Służba Celna, Żandarmeria Wojskowa, ABW i CBA. Rysunek 3. obrazuje ocenę pracy Policji.

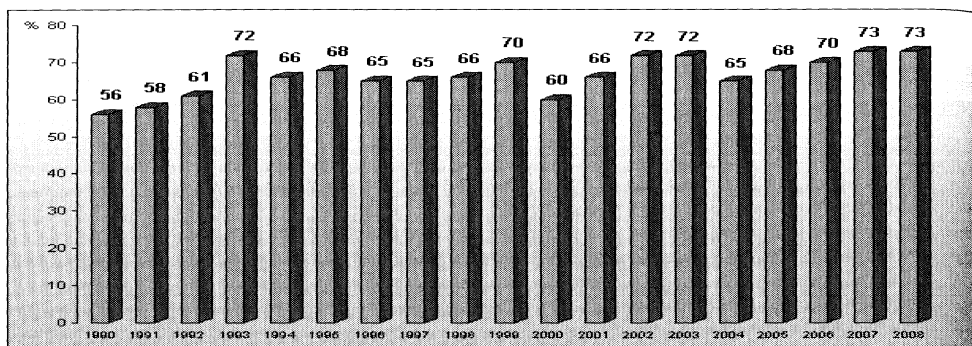
Rysunek 3. Ocena pracy Policji

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Aż 80% respondentów dobrze ocenia pracę Policji, przeciwnego zdania jest zaledwie co piąty ankietowany. Wyniki te doskonale korelują ze statystykami sporządzanymi przez OBOP na przestrzeni kilkunastu ostatnich lat, przedstawionymi na rysunku 4. Wypada przyjąć z zadowoleniem, że ta umundurowana i uzbrojona formacja, służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego, cieszy się tak dużym zaufaniem społecznym.

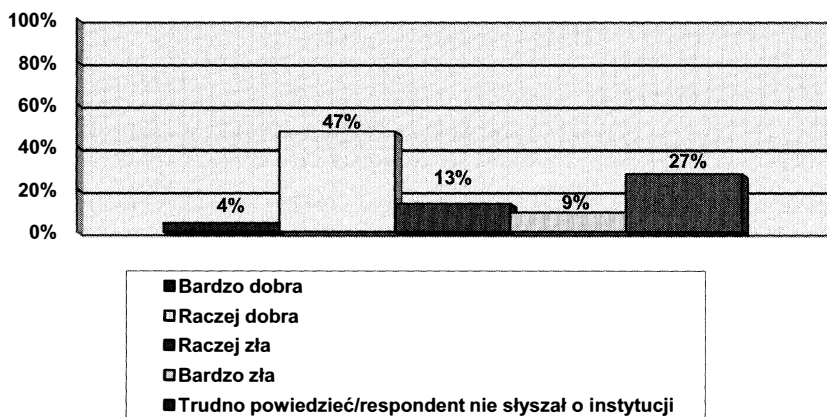
Rysunek 4. Zaufanie do Policji według OBOP (1990 – 2008)

Źródło: (Zaufanie do Policji...).

Straż Miejska powstała w Polsce na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia i działa na podstawie ustawy o strażach gminnych (Ustawa z dnia 29.08.1997 r.). Ma na celu ochronę porządku publicznego na terenie miasta. Formacja ta cieszy się dość dużym uznaniem wśród ankietowanych osób starszych, prawdopodobnie ze względu na spełnianie przez nią istotnych zadań na rzecz lokalnej społeczności. Rysunek 5. obrazuje ocenę tej służby.

Rysunek 5. Ocena pracy Straży Miejskiej

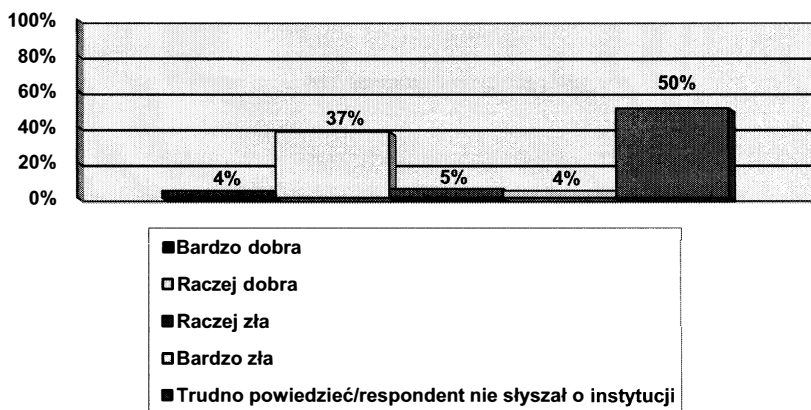

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Ponad połowa respondentów ocenia dobrze pracę tej instytucji, podobnie jak w przypadku Policji; co piąty ankietowany jest przeciwnego zdania, zaś co czwarta poddana badaniu osoba starsza nie ma zdania na ten temat. Brak zdecydowanego stanowiska jednej czwartej badanej populacji wynikać może z faktu, że osoby starsze rzadziej niż młodzi mieszkańcy Polski mają do czynienia z działaniami Straży Miejskiej, która głównie skupia się na ochronie spokoju i porządku w miejscach publicznych, czuwaniu nad porządkiem i kontroli ruchu drogowego w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym. Z natury rzeczy ludzie starsi sporadycznie biorą udział w organizowanych zgromadzeniach i imprezach publicznych, rzadziej też kierują pojazdami mechanicznymi.

Respondentów zapytano także o ocenę działań Straży Granicznej, a wyniki badania obrazuje rysunek 6. Straż Graniczna w Polsce została powołana do życia w 1990 roku (Ustawa z dnia 12.10.1990 r.) i wykonuje zadania związane z ochroną granicy państwowej oraz kontrolą ruchu granicznego.

Rysunek 6. Ocena pracy Straży Granicznej

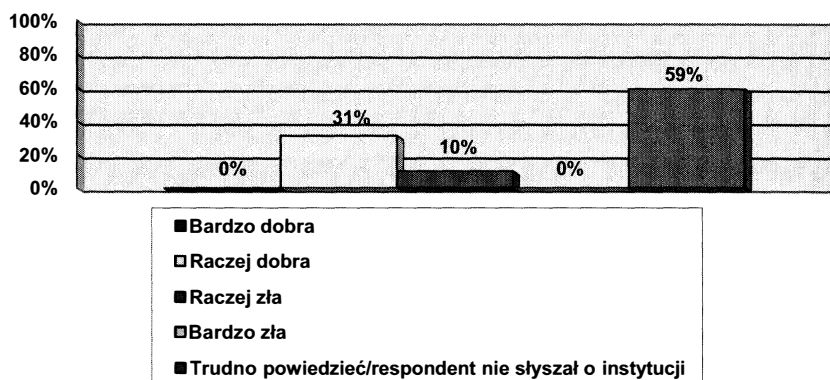
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Z rysunku 6. wynika, że 41% badanych ocenia dobrze pracę tej formacji, prawie co dziesiąty respondent wyraża złą opinię o Straży Granicznej, natomiast połowa ankietowanych osób starszych nie ma zdania na ten temat. Na-

leży zauważyć, że odsetek osób, które cechuje brak zdecydowania w ocenie tej instytucji jest dość wysoki, ale wydaje się, że można to wytłumaczyć mniejszą mobilnością seniorów i w związku z tym rzadkim kontaktem z funkcjonariuszami tej służby.

Nieco podobnie respondenci oceniają działalność Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), która funkcjonuje w Polsce od roku 2002 (Ustawa z dnia 24.05.2002 r.) Ocenę tej polskiej służby specjalnej wizualizuje rysunek 7.

Rysunek 7. Ocena pracy ABW

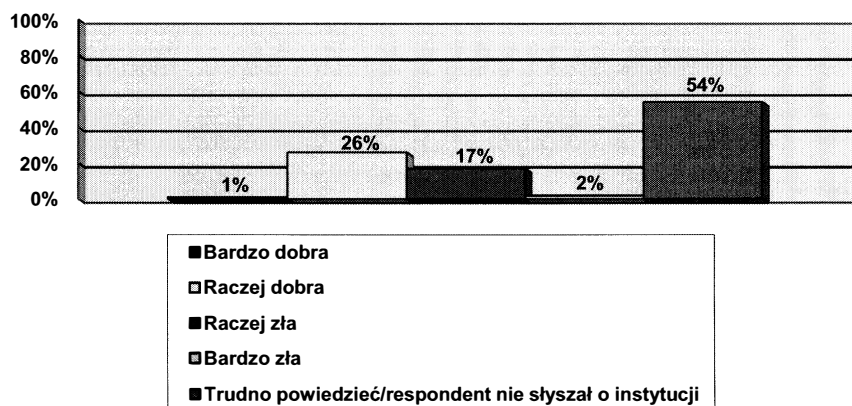
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Żaden z badanych nie wystawił bardzo dobrej oceny ABW, a tylko 31% osób starszych ocenia ją dobrze. Przeciwne zdanie wyraża co dziesiąty ankietowany, natomiast aż 59% bądź nie potrafi zająć jednoznacznego stanowiska, bądź w ogóle nie słyszało o Agencji. Zważywszy na to, że zadania ABW należą do specyficznych, jawnych i tajnych działań na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i jego obywateli, można uznać, że brak rozeznania respondentów w kwestii oceny tej służby jest usprawiedliwiony. Do zadań ABW należy chociażby rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw szpiegostwa, terroryzmu, naruszenia tajemnicy państwowej i innych przestępstw godzących w bezpieczeństwo państwa czy godzących w podstawy ekonomiczne państwa. Już pobieżna analiza zadań ABW wskazuje na to, że ogromna więk-

szczość członków społeczeństwa, w tym także seniorzy, zazwyczaj nie mają okazji zetknąć się w swym życiu codziennym z funkcjonariuszami tej służby.

Ankietowanych poproszono także o ocenę najmłodszej służby funkcjonującej w Polsce, a mianowicie Centralnego Biura Antykorupcyjnego (CBA). CBA, podobnie jak ABW, jest służbą specjalną, ale jej głównym zadaniem jest zwalczanie korupcji w życiu publicznym i gospodarczym, w szczególności w instytucjach państwowych i samorządowych. CBA wykonuje swoją działalność od 2006 roku (Ustawa z dnia 09.06.2006 r.). Ocenę tej służby w opinii osób starszych obrazuje rysunek 8.

Rysunek 8. Ocena pracy CBA

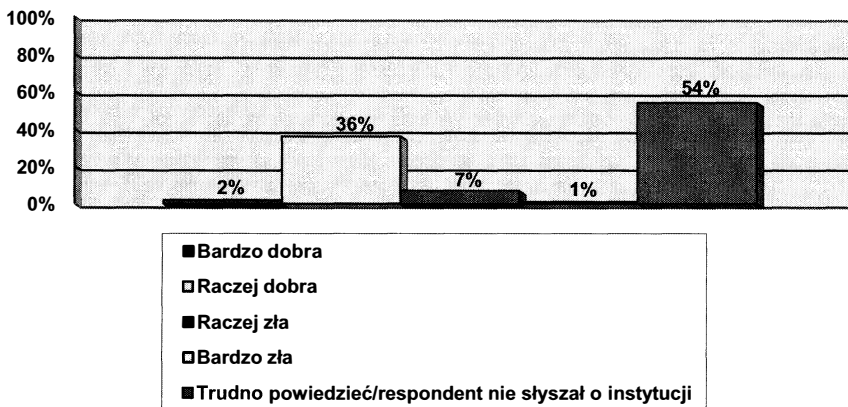
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Seniorzy w większości nie mają zdania na temat oceny tej służby albo nie słyszeli o jej istnieniu. Tylko co czwarty respondent dobrze ocenia CBA, zaś co piąty ma złe zdanie na temat jego funkcjonowania. Do takiej oceny przyczynia się najprawdopodobniej zgiełk medialny wokół działań CBA, który nie przysłużył się zbyt dobrze działaniu tej młodej instytucji. Dość wspomnieć chociażby spektakularne zatrzymanie w lutym 2007 roku chirurga-transplantologa Mirosława Garlickiego pod zarzutem przyjmowania korzyści majątkowych od pacjentów oraz zabójstwa jednego z pacjentów. Zarzut zabójstwa nie został potwierdzony w drodze postępowania dowodowego i w 2008 roku sąd pierwszej instancji nakazał byłemu Ministrowi Sprawiedliwości Zbigniewowi Ziobrze

przeprosić kardiochirurga oraz zapłacić pokrzywdzonemu zadośćuczynienie. Podobnie spektakularne i nagłośnione medialnie akcje CBA przeprowadziło w sprawie tzw. afery gruntowej w 2007 roku czy – w tym samym roku – zatrzymanie byłego Ministra Sportu Tomasza Lipca w związku z zarzutami korupcyjnymi w Centralnym Ośrodku Sportu w Warszawie. Wydaje się, że zamieszanie wokół CBA nie służy dobrze funkcjonowaniu tej instytucji, której idea i cele działania są jasno wytyczone i godne poparcia, niezależnie od oceny, czy taka instytucja jest potrzebna w polskim systemie organów ochrony prawnej.

Osoby starsze wyraziły również swoje zdanie w przedmiocie oceny Służby Celnej. Służba ta funkcjonuje w Polsce od 1999 roku (Ustawa z dnia 24.07.1999 roku). Agenda ta została utworzona w celu zapewnienia zgodności z prawem przywozu towarów na obszar celny Wspólnoty Europejskiej oraz wywozu towarów z tego obszaru. Do zadań Służby Celnej należy w szczególności kontrola przestrzegania przepisów prawa celnego, wymiar i pobór należności celnych i innych opłat związanych z przywozem i wywozem towarów, w tym kontrola, szczególnie nadzór podatkowy, wymiar i pobór podatku akcyzowego. W zakresie zadań związanych z prawem karnym i ochroną dóbr prawnych wskazać wypada na rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń skarbowych, a także na rozpoznawanie, wykrywanie, zapobieganie i zwalczanie przestępstw i wykroczeń przeciwko dobrom kultury i przeciwko własności intelektualnej, a także przestępstw i wykroczeń związanych z wprowadzaniem na polski obszar celny towarów objętych ograniczeniami lub zakazami, np. szkodliwych odpadów, substancji chemicznych, materiałów jądrowych i promieniotwórczych, środków odurzających i psychotropowych oraz broni, amunicji i materiałów wybuchowych. Rysunek 9. wizualizuje ocenę Służby Celnej.

Rysunek 9. Ocena Służby Celnej

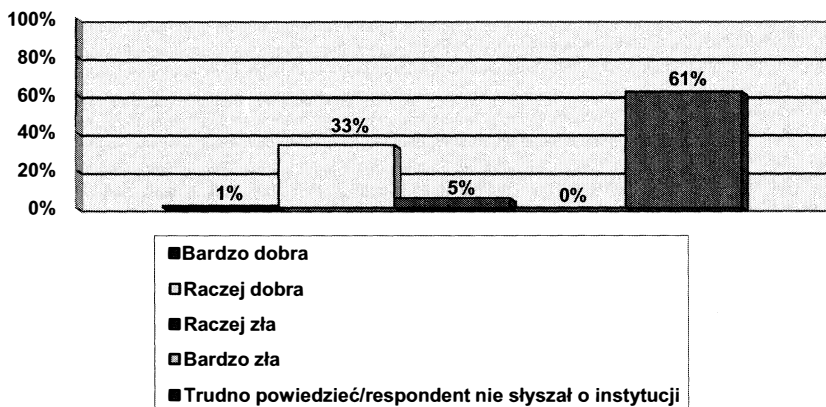

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Ankietowane osoby starsze w większości bądź nie słyisały o tej instytucji, bądź nie mają zdania na temat jej funkcjonowania, jednak aż 38% respondentów dobrze ocenia Służbę Celną, przeciwnego zdania jest zaledwie co dziesiąty badany. Taki rozkład odpowiedzi wynikać może z faktu, że seniorzy dość rzadko stykają się z funkcjonariuszami tej służby z uwagi na osłabioną w zaawansowanym wieku mobilność, a także zanik aktywności zawodowej.

Ostatnią formacją, o ocenę której poproszono ankietowanych była Żandarmeria Wojskowa. Wykonuje ona swoje zadania w oparciu o przepisy z 2001 roku (Ustawa z dnia 24.08.2001 r.). Żandarmeria Wojskowa stanowi wyodrębnioną i wyspecjalizowaną służbę wchodzącą w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Formacja ta jest właściwa przede wszystkim wobec żołnierzy pełniących czynną służbę wojskową, pracowników zatrudnionych w jednostkach wojskowych czy żołnierzy sił zbrojnych państw obcych, przebywających na polskim terytorium. Główne zadania Żandarmerii Wojskowej to, oprócz zapewniania przestrzegania dyscypliny wojskowej, także ochranianie porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych i ochranianie życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra. Jak widać, Żandarmeria Wojskowa także pełni zadania z zakresu zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego. Rysunek 10. obrazuje rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie o ocenę tej formacji.

Rysunek 10. Ocena Żandarmerii Wojskowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Odpowiedzi osób starszych na zadane pytanie pokazują, że znakomita większość seniorów nie ma zdania na temat oceny Żandarmerii Wojskowej, co wydaje się zrozumiałe, biorąc pod uwagę specyficzne zadania tej służby, ogniskującej swoją aktywność głównie w odniesieniu do żołnierzy, pełniących czynną służbę wojskową. Przedstawiciele wybranej populacji badawczej osób w wieku lat 60 i powyżej, jeżeli kiedykolwiek mieli kontakt z przedstawicielami tej formacji, to z pewnością sporadyczny. Zauważyć jednak należy, że co trzecia osoba starsza wystawia dobrą ocenę Żandarmerii Wojskowej, a tylko co dwudziesta prezentuje przeciwne stanowisko.

Reasumując, dokonanie całościowego przeglądu opinii respondentów na temat oceny wybranych służb państwowych odpowiedzialnych za zapewnienie bezpieczeństwa obywateli w różnych jego wymiarach, prowadzi do wniosku, że seniorzy na ogół dobrze oceniają tylko Policję (aż 80% wskazań), co drugi ankietowany posiada dobre zdanie o Straży Miejskiej, pozostałe służby są oceniane raczej średnio. Warto zauważyć także, że co piąty badany źle ocenia pracę Policji, Straży Miejskiej i CBA. Najwięcej problemów z zajęciem stanowiska w kwestii oceny stwarzają osobom starszym Żandarmeria Wojskowa i ABW, co wynika z analizy danych zawartych w tabeli 3.

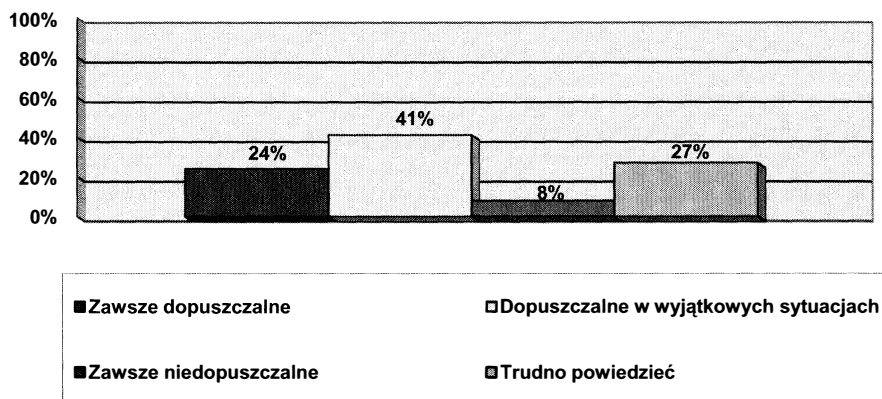
Tabela 3. Ocena wybranych służb państwowych (%)

	Dobra (bardzo dobra + raczej dobra)	Zła (raczej zła + bardzo zła)	Trudno powiedzieć/ respondent nie słyszał o instytucji
Policja	80	19	1
Straż Miejska	51	22	27
Straż Graniczna	41	9	50
ABW	31	10	59
CBA	27	19	54
Służba Celna	38	8	54
Żandarmeria Wojskowa	34	5	61

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Zagadnieniem niezmiernie istotnym dla zapewnienia bezpieczeństwa państwa i jego obywateli jest nie tylko społeczna akceptacja działalności instytucji powołanych do ochrony bezpieczeństwa wewnętrznego, ale także zgoda osób objętych ochroną na ingerencję państwa w sferę ich prywatności. W związku z powyższym założeniem zadano respondentom pytanie, czy w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa obywateli ingerencja państwa w sferę ich prywatności byłaby dopuszczalna. Rysunek 11. obrazuje rozkład opinii seniorów w tym zakresie.

Rysunek 11. Ingerencja państwa w sferę prywatności obywateli

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Jak wynika z wyżej zamieszczonego rysunku (11.), aż 65% ankietowanych dopuszcza ingerencję państwa w sferę ich prywatności w obliczu zagrożenia bezpieczeństwa. Warto podkreślić, że ten odsetek jednak znacznie się zmniejsza, jeśli chodzi o możliwość nieograniczonego ingerowania w obszar swobód obywatelskich (24%), choć i tak pozostaje na dość wysokim poziomie, jeśli zważyć na to, że niemal co czwarty respondent zawsze dopuszczałby taką ingerencję.

Porównując wyniki uzyskane w populacji osób starszych, z wynikami uzyskanymi w całej próbie badawczej (tabela 4.), należy zauważyć, że te pierwsze nie odbiegają w znaczny sposób od uzyskanych w innych grupach wiekowych, objętych badaniem.

Tabela 4. Ingerencja państwa w sferę prywatności obywateli (%)

Wiek	18 – 29 lat	30 – 39 lat	40 – 49 lat	50 – 59 lat	60 i więcej lat
Zawsze dopuszczalna	28	24	30	29	24
Dopuszczalna tylko w wyjątkowych sytuacjach	48	42	43	47	41
Zawsze niedopuszczalna	15	18	7	13	8

Wiek	18 – 29 lat	30 – 39 lat	40 – 49 lat	50 – 59 lat	60 i więcej lat
Trudno powiedzieć	9	16	20	11	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań zleconych w ramach projektu badawczego zamawianego Nr PBZ-MNiSW-DBO-01/I/2007 pt. „Monitoring, identyfikacja i przeciwdziałanie zagrożeniom bezpieczeństwa obywateli”, realizowanego przez Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku i Wojskową Akademię Techniczną w latach 2007 – 2011.

Wydaje się, że ludzie z pokolenia lat pięćdziesiątych XX wieku i starsi od nich podchodzą bardzo podobnie do zagadnienia zapewnienia bezpieczeństwa kosztem uszczuplenia ich praw i nie są bardziej skłonni niż inne grupy wiekowe do ustępstw w tym obszarze. Starsi szanują sferę przydanych im praw obywatelskich w podobnym stopniu jak osoby młodsze od nich, w tym zupełnie młode. Jakkolwiek w czasie powojennym, związanym z reżimem komunistycznym, dzisiejsi sześćdziesięciolatekowie i starsi od nich zostali w wymuszony sposób oswojeni z drastycznym ograniczaniem praw obywatelskich, nie poddali się presji ówczesnej władzy i dzisiaj wyraźnie dają sygnał, że są skłonni dać organom państwowym „zielone światło”, ale w pewnych określonych sytuacjach. Należy też zauważyć, że co czwarta osoba starsza nie zajmuje stanowiska w kwestii dopuszczalności ingerencji państwa w sferę prywatności obywateli. Tę bierność na pewno można tłumaczyć występującym w poprzednim systemie ogromnym podporządkowaniem obywateli władzom państwowym, które w paternalistyczny sposób „wiedziały”, co dla przeciętnego Polaka jest lepsze.

Literatura:

1. Bezpieczeństwo imprez masowych w 2008 r. Raport, http://www.policja.pl/portal/pol/4/186/Imprezy_masowe.html [data dostępu: 3 września 2009].
2. Bezpieczniej w Polsce w 2008 roku, http://www.policja.pl/portal/pol/1/36219/Bezpieczniej_w_Polsce_w_2008_r.html [data dostępu: 3 września 2009].
3. Boguszewski R.: (2009), Wiara i religijność Polaków dwadzieścia lat po rozpoczęciu przemian ustrojowych. Komunikat z badań. Warszawa: CBOS, s. 9, 18.
4. Guzik-Makaruk E.: (2004), Sekty religijne w Polsce. Warszawa: Lex Utilis, s. 173 – 174.
5. Jamróz A.: (1994). W: Wstęp do nauk prawnych. A. Breczko, A. Jamróz, S. Oliwniak. Białystok: Temida 2, s. 26.
6. Kubiak A., Codzienne doświadczenia korupcyjne Polaków. Barometr korupcji 2006. Raport z badań, <http://www.batory.org.pl/korupcja/barometr.htm> [data dostępu: 3 września 2009].
7. Kubiak A., Pacjenci i lekarze o korupcji w publicznej służbie zdrowia. Raport z badań, <http://www.batory.org.pl/korupcja/barometr.htm> [data dostępu: 3 września 2009].

8. Nieletni – przestępczość, http://www.policja.pl/portal/pol/4/306/Nieletni__przestepczosc.html [data dostępu: 3 września 2009].
9. Przestępczość narkotykowa – podział według kwalifikacji prawnej 2008, <http://www.policja.pl/portal.php?serwis=pol&dzial=4&id=322&poz=1> [data dostępu: 3 września 2009].
10. Siemaszko A., [red.]: (2008), *Geografia występku i strachu. Polskie badanie przestępczości '07*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, s. 33.
11. Statystyka przestępstw – Kodeks karny, Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu (296 – 309), <http://www.policja.pl/portal.php?serwis=pol&dzial=35> [data dostępu: 3 września 2009].
12. Ustawa z dnia 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. t.j. z 2000 r., Nr 26, poz. 319 ze zm.).
13. Ustawa z dnia 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz. U. t.j. z 2005 r., Nr 234, poz. 1997 ze zm.).
14. Ustawa z dnia 29.08.1997 r. o strażach gminnych (Dz. U. Nr 123, poz. 779 ze zm.).
15. Ustawa z dnia 24.07.1999 r. o Służbie Celnej (Dz. U. t.j. z 2004 r., Nr 156, poz. 1641 ze zm.).
16. Ustawa z dnia 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz. U. Nr 123, poz. 1353 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz. U. Nr 74, poz. 676 ze zm.).
18. Ustawa z dnia 09.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. Nr 104, poz. 708 ze zm.).
19. Zaufanie do Policji według OBOP (1990 – V 2008), http://www.policja.pl/portal/pol/70/Opinia_publiczna.html [data dostępu: 3 września 2009].